

شورای عالی حوزه علمیه قم

مرکز مدیریت حوزه های علمیه خواهران

مدرسه علمیه فاطمیه (سلام الله علیها) شهرکرد

مقاله رشد

عنوان :

بررسی برخی صفات الهی در دعای ابو حمزه ثمالی

استاد راهنما :

سرکار خانم عصمت رئیسی وانانی

گردآورنده ها:

فرشته رئیسی

فاطمه نوروزی

فاطمه احسانی

مائده کیانی

دی ماه ۹۷

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

چکیده

بنیادی ترین اصل اعتقادی در اسلام، به معنای یکتا و بی مانند دانستن خداوند و همچنین بی شریک بودن او در خلقت جهان است.

خداوند بزرگ خالق انسان و همه ی موجودات در جهان هستی است و این خالقیت پروردگار، صفتی است که بر هیچ انسانی پوشیده نیست.

خداوند حکیم علاوه بر خالقیت دارای اسماء و صفات بی شماری از جمله: رحمن، رحیم، کریم، رازق، ستار، قریب، قیوم و ... است که انسان ها از درک و به زبان آوردن آنها عاجز هستند.

انسان ها برای اینکه از ضلالت و گمراهی نجات پیدا کنند و به سعادت‌مندی دنیا و آخرت برسند همواره باید به دنبال راهی برای برقراری ارتباط با خداوند باشند.

یکی از مظاهر ارتباط انسان با خالق "دعا" است و یکی از دعاهایی که از امام معصوم (علیه السلام) سفارش شده است، "دعای ابوحمزه ثمالی" است دعای ابوحمزه ثمالی، دعایی است که امام سجاد (علیه السلام) آن را در تمامی سحرهای ماه رمضان می خواند. این دعا شامل صفات نیکوی خداوند، اسم اعظم و همچنین در بردارنده مفاهیمی مانند دشواری های قبر و قیامت، سنگینی بار گناهان و لزوم اطاعت و پیروی از پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) و خاندان معصومش است. در این مقاله برآنیم به بررسی برخی صفات خداوند در دعای ابوحمزه ثمالی بپردازیم.

کلیدواژه: دعای ابوحمزه، صفات خدا، امام سجاد، رحمت خدا، کریم بودن خدا، رازقیت خدا.

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
مقدمه	۱
فصل اول : کلیات	۱
الف) تبیین موضوع	۱
ب) اهداف مقاله	۱
ج)پیشینه تحقیق	۲
د) سوالات تحقیق	۲
ه) روش تحقیق	۲
ز) ساختار مقاله	۲
فصل دوم: صفات خداوند	۴
الف) معرفی صفات خداوند	۴
ب) صفات ذات و فعل	۴
فصل سوم:دعا و مناجات	۶
الف)معنای لغوی دعا.....	۶
ب) معنای واقعی دعا.....	۶
ج) دعا راه خود سازی و خداشناسی:	۷
فصل چهارم:	۹
الف) زندگینامه امام سجادهعلیه السلام	۹
ب) زندگینامه ابو حمزه ثمالی	۱۱
فصل پنجم:	۱۴
الف) معرفی دعای ابو حمزه ثمالی	۱۴
ب) صفات خداوند در درد های ابو حمزه ثمالی	۱۴
۱) صفت مجیب	۱۴
۲) صفت واحد	۱۵
۳) صفت نعمت	۱۸

١٨.....	٤) صفت غنى
٢٠.....	٥) صفت رأفت
٢٢.....	٦) صفت احسان
٢٥.....	٧) صفت غافر- غفور - غفار
٢٧.....	٨) صفت خالق
٢٧.....	٩) صفت وهاب
٢٩.....	١٠) صفت كريم
٣٠.....	١١) صفت رازقیت
٣٢.....	١٢) صفت عفو
٣٣.....	١٣) صفت سمیع
٣٥.....	١٤) صفت قریب
٣٦.....	١٥) صفت هدايت
٣٧.....	١٦) صفت منان
٣٨.....	١٧) صفت حلیم
٣٩.....	١٨) صفت حی
٣٩.....	١٩) صفت قیوم
٤٠.....	٢٠) صفت عالم الغیوب
٤٢.....	١٧) صفت قابل التوب
٤٢.....	١٨) صفت رحمانیت
٤٦.....	١٩) صفت جبار
٤٧.....	نتیجه گیری
٤٩.....	منابع و مأخذ

«جبار»: تواناست و یا به معنی مقتدری است که مشیت او در عالم جاریست و در او ظلم نیست و یا به معنی بسیار ترمیم و جبران کننده است.^۱

«انا الذی عصیت جبار السماء»؛ منم کسی که نافرمانی برپادارنده آسمانها را کرده ام.^۲

«اسم الجبار» از ریشه «الجبر»: یعنی اصل جبر به معنای اصلاح چیزی به نوعی از قهر است.

«الجبار» بر وزن فَعَال صیغه مبالغه است از ریشه «الجبر» که دلالت بر شدت و کثرت می کند.

در قرآن کریم صفت جبار هم برای خداوند به کار رفته و هم انسان.

در تفسیر نمونه اینطور آمده است: هنگامی که در مورد خداوند به کار رود بیانگر یکی از صفات بزرگ او است که با نفوذ اراده و کمال قدرت اصلاح هر فساد می پردازد و هر گاه در مورد غیر او به کار رود معنی مذمت را دارد و به گفته راغب، به کسی گفته می شود که می خواهد نقصان و کمبود خود را با ادعای مقاماتی که شایسته آن نیست جبران کند.

بنابراین معنای جبار عبارت است از :

(۱) در خصوص خداوند به معنای مصلح است، مصلحی که بر اصلاح مخلوقات و امور آن ها تواناست و یا به معنی مقتدری است که او در عالم جاری است و در او ظلمی نیست و یا به معنی بسیار ترمیم و جبران کننده امور مخلوقاتش است.

(۲) در خصوص انسان، اگر انسان به کار رود معنایش ظالم و تحمیل کننده اراده ی خوب به صورت ناحق به دیگران می باشد. این واژه در قرآن مجید ده بار به کار رفته که نه مورد آن درباره ی افراد ظالم و گردن کش و مضرّ است و تنها یک مورد آن (در سوره حشر) درباره خداوند قادر متعال است.^۳

۱. محمد، معین، فرهنگ فارسی معین، ج ۲، ص ۴.

۲. ناصر، مکارم شیرازی، مفاتیح نوین دعای ابوحزمه ثمالی، ص ۷۲۷.

۳. قلعه قوند، نصرالله، اسماء الحسنی، ص ۳۵۸.

نتیجه گیری:

پس از بررسی و تحلیل صفات الهی در دعای ابوحمزه ثمالی نتایج زیر بدست آمد:

۱- هر انسانی به عنوان اشرف مخلوقات به وجود لایزال الهی نیازمند است. بر همین اساس ارتباط با خدا نیازمند دانستن صفات اوست. پس خواندن خداوند با زبان دعا و ذکر صفات زیبایش گامی در محبت شناخت و ارتباط با اوست.

۲- تکرار و قرائت صفات الهی در دعای ابوحمزه باعث می شود این صفات ملکه ذهن شود و اسباب آرامش قلبی را فراهم آورد، ضمن این که با تکرار این صفات متخلق به اخلاق الهی می شویم.

۳- امام سجاد(علیه السلام) به عنوان امام چهارم شیعیان با ذکر ادعیه زیبا توانستند از دعا برای بیان بخشی از عقاید خود استفاده کنند، لذا شناخت امام سجاد(علیه السلام) و زیبایی های آن ادعیه باعث جلای روح و جان می شود.

۴- انسان الهی در سایه دانستن صفات الهی و به واسطه آموزه های دعای ابوحمزه ثمالی به شناخت الهی دست می یابد و با دوری از گناهان در مسیر کمال گام برمی دارد. پیامد درک صفات الهی دست یابی به معرفت الهی است. هر چند در محضر چنین خدایی و با چنین صفاتی از درک او عاجزیم.

۵- بیش از ۷۰ صفت از صفات الهی در این دعا، ذکر شده است.

۶- بیشترین صفتی که در این دعا آمده، صفت رحیم و کریم است. و سر حلقه مشترک صفات در این دعا، صفت "رحمت" است. چه زیباست که انسان ها با قرار گرفتن در مسیر رحمت به کمال وجود خویش می رسند و از لغزش ها و گناهان پاک می شوند. از این رو انسان می تواند مظهر خدا شود. در نتیجه امام سجاد(علیه السلام) صفت "رحیم"، "کریم"، "غفور" بیشتر از سایر صفات در این دعا بهره گرفته است. امام سجاد(علیه السلام) با ذکر صفات خداوند در این دعای پرفیض راه ارتباطی با خالق هستی را به شیعیانش آموخته است. امام سجاد(علیه السلام) با استفاده از مترادف هایی همچون رأفت، رحمت، و عطوفت خداوند، نجوایی عاشقانه پدید آورده است.

۷- هر فراز از این دعا سرشار از اسرار بزرگ از عوالم عشق و محبت به خداوند است و چه زیبا امام سجاده (علیه

السلام) با بیان های مختلف خواننده را برای رسیدن به درجات عالی تعلیم نموده است.

فهرست منابع و مآخذ:

۱. قرآن

۲. نهج البلاغه

۳. مفاتیح الجنان (نوین)

۴- استادی، رضا (۱۳۸۱)، اصول عقاید، (چاپ پنجم)، قم: انتشارات دلیل ما.

۵- پارسا، غلامعلی (۱۳۸۵)، امام سجاد (علیه السلام) قهرمان مبارزه با تهاجم فرهنگی، چاپ اول مشهد: نشرالف.

۶- پیشوایی، مهدی (۱۳۹۶)، سیره پیشوایان، چاپ چهلیم، بی جا: نشر مؤسسه امام صادق (علیه السلام).

۷- ترابی، احمد (۱۳۷۳)، امام سجاد (علیه السلام)؛ جمال نیایشگران، مشهد: آستان قدس - بنیاد پژوهش های اسلامی.

۸- خرازی، محسن (۱۳۸۶)، زندگانی چهارده معصوم (علیه السلام)، چاپ اول، قم: انتشارات مسجد مقدس جمکران.

۹- ساعدی سمیرمی، حسین (۱۳۸۱)، شرح اسماء الله، چاپ اول، بی جا: انتشارات خورشید آفرین.

۱۰- صداقت، علی اکبر (۱۳۸۸)، مرموزات اسماء، چاپ اول، قم: انتشارات آیت اشرافی

۱۱- عمید، حسن (۱۳۶۱)، فرهنگ فارسی عمید، چاپ نوزدهم، تهران: چاپخانه سپهر

۱۲- -----، ۱۳۹۱. چاپ بیست و یکم، تهران: چاپخانه سپهر.

۱۳- قرشی، علی اکبر (۱۳۸۶)، قاموس قرآن، مجلد ۴-۳-۲-۱، چاپ یازدهم، تهران: ناشر دارالکتب الاسلامیه.

۱۴- قلعه قوند، نصرالله (۱۳۹۱ اسماء الحسنی)، چاپ اول، تهران: انتشارات پلیکان.

۱۵- معین، محمد (۱۳۸۸)، فرهنگ فارسی معین، چاپ اول، تهران: نشر میلاد.

۱۶- مکارم شیرازی، ناصر، ۱۳۸۶. تفسیر نمونه، ج ۱، چاپ پنجاه و یکم، تهران: ناشر دارالکتب الاسلامیه

۱۷- ----- (۱۳۸۶)، ج ۸، چاپ سی و یکم، تهران: ناشر دارالکتب الاسلامیه.

۱۸- ----- (۱۳۸۵)، ج ۱۵، چاپ بیست و پنجم، تهران: دارالکتب السلامیه.

- ۱۹- ----- (۱۳۸۶)، ج ۱۹، چاپ بیست و هفت، تهران: ناشر دارالکتب الاسلامیه.
- ۲۰- ----- (۱۳۸۶)، ج ۲۳، چاپ بیست و هفت، تهران: ناشر دارالکتب الاسلامیه.
- ۲۱- مکارم شیرازی، ناصر (۱۳۸۸)، مفاتیح نوین، چاپ نوزدهم، قم: انتشارات امام علی بن ابی طالب.

منابع الکترونیکی:

- ۱- فصل نامه کلام اسلامی، شماره ۱۹، پایگاه اطلاع رسانی حوزه، ۱۳۸۸/۷/۱۵، قابل دسترسی در:

[https:// hawzah.net/fa/Article/view/۸۱۲۵۹/%D۹](https://hawzah.net/fa/Article/view/۸۱۲۵۹/%D۹).

- ۲- هدایت - الهی/ wikiporsesh.ir، هدایت الهی، آخرین ویرایش ۱۳۹۵/۱۲/۷

- ۳- نعمت/ wikifegh.ir -، آخرین ویرایش ۱۳۹۴/۱۱/۱۸.

- ۴- مجیب/ hadith.net/post/۴۳۶۶۳ - مجیب (از صفات خداوند)، ۱۳۸۵،

- ۵- مجیب/ wikiporsesh.ir - مجیب - ۱۳۹۶، ۳/۱

۶. پایگاه اطلاع رسانی حوزه ۹۵۶۰۹/ <https://hawzah.net/fa/new/view/۹۵۶۰۹>